

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Параскева Манчева, д.м.п.,
Медицински университет „Проф. Д-р Параскев Стоянов“ – Варна,

на дисертационния труд на *Петя Николаева Стоевска* в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.4. Социални дейности, по докторска програма „Организация и управление извън сферата на материалното производство (социални дейности)“, с тема на дисертационния труд „Социално включване на лица с трайно намалена работоспособност чрез трудова заетост“.

1. Общо представяне на процедурата

Съгласно Заповед № 4085/14.12.2022г. на Ректора на Тракийски университет-Стара Загора, съм определена за член на Научното жури и да подготвя Рецензия относно научния труд в изпълнение на докторската програма по Организация и управление извън сферата на материалното производство (социални дейности). Комплектът от материали на хартиен/електронен носител, който получих в срок напълно съответства на изискванията на процедурата за придобиване на ОНС „Доктор“, съгласно Правилника на Тракийски университет-Стара Загора. При подробното ми запознаване с тях не установих нарушения на процедурата по присъждане на ОНС „Доктор“.

2. Кратки данни за кариерното развитие на докторанта

Петя Николаева Стоевска е родена на 13 април 1983 г. в гр.Ст.Загора, където завършва средното си образование в гимназия с преподаване на чужди езици „Максим Горки“ (английски и руски езици). През 2010 г. придобива магистърска степен по право в Бургаския свободен университет (Юридически факултет). Професионалният ѝ път започва в Банка ДСК-Ст.Загора като стажант в Юридическия отдел и в отдел „Кредити“. Последователно натрупва юридически опит, преминавайки през различни институции - Министерството на финансите, НАП-София, Кауза Легис-София, Арбитраж-консултантска група“ и др. През 2015 г. започва работа като юрисконсулт в Министерство на вътрешните работи-София, Дирекция „Управление на собствеността и социални дейности“, а понастоящем е адвокат към Софийска адвокатска колегия.

Петя Стоевска е зачислена през 2017 г. в задочна докторантура в област на висше образование 3.Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.4. Социални дейности, по докторска програма „Организация и управление извън сферата на материалното производство (социални дейности)“ със заповед №414/01.03.2017 г. на Ректора на Тракийски университет-Стара Загора. В следващите години изпълнява последователно всички дейности, предвидени в индивидуалния учебен план, полага успешно изпитите по него и е отчислена с право на защита през м.декември 2022 г.

Ангажираността с темата за социалното включване на лица с трайно намалена работоспособност чрез трудова заетост проличава в научните разработки на докторантката. През последните четири години тя изнася резултатите от работата си на 5th International Multidisciplinary Scientific Conference on Social (2018), на 7th International Scientific

Conference on Social Sciences ISCSS (2020) и публикува една разработка в списание Trakia Journal of Sciences (2020).

Петя Николаева Стоевска членува в Софийска адвокатска колегия, владее отлично английски и руски езици.

3. Актуалност и значимост на дисертационния труд

Дисертационната теза изследва актуален и значим за страната проблем, свързан с възможностите за социално включване на лицата с призната инвалидност чрез трудова заетост. Темата безспорно е както актуална, така и дисертабилна и е обоснована от докторантката чрез поставените в изследването цел и задачи. Трудът е уникален за страната в областта на разглеждания проблем със значителни теоретично-познавателни и практико-приложни приноси с оригинален характер и запълва празнота в тази сфера на научното познание и практика.

4. Структура на дисертационния труд, литературен обзор, представяне на собствените резултати от изследването

Дисертационният труд е представен в общ обем от 188 страници. Структурата му е логично конструирана, балансирана в три глави и включва: въведение, литературен обзор (първа и втора глава), дизайн на емпиричното изследване (трета глава): цел, задачи, хипотези, обект, предмет, материал, методи на изследването и собствени резултати. Изведени са основните изводи, оформени са приносите и препоръките. В две приложения са представени анкетните карти, приложени в проучването. Научната разработка и нейните резултати са добре онагледени с 14 таблици и 43 фигури. Библиографията обхваща 203 източника, от които на кирилица са 152, а на латиница са 51. Във *въведението* са представени актуални статистически данни за рисковете от бедност и социално изключване на хората с трайни увреждания. *Литературният обзор* е целенасочен, обстоен и добре структуриран. Демонстрирана е широка и актуална осведоменост на дисертантката, както и способността ѝ за критична оценка, обобщаване, систематизиране, задълбочено анализиране и сравнително интерпретиране на научната литература и нормативните актове в изследваната област. Дисертационната разработка изследва възможностите за социално включване на лицата с трайно намалена работоспособност чрез трудова заетост в контекста на актуалните промени в националната нормативна уредба, касаеща хората с увреждания, обществено икономическа обстановка в Европейската общност и влиянието на ковид пандемията върху трудовия пазар. В първа глава е разгледана методологическата рамка на изследвания проблем и ролята на медицинската експертиза на работоспособността като механизъм за диференциация на лицата от този контингент. Във втора глава са представени международната, европейската и националната правни рамки за социалното включване на лицата с увреждане, вкл. чрез участие на трудовия пазар. Направен е синтезиран обзор на добрите европейски и национални практики за осигуряване на възможности за трудова заетост на лицата с функционални дефицити.

Въз основа на литературния обзор в глава трета обосновано е предложен *дизайнът на научното изследване*. Методологията е подбрана адекватно на поставените задачи. Методите включват документално-съдържателен анализ на нормативни актове, стратегически документи и други релевантни източници. Използван е анкетния метод със специално разработен за целта инструментариум. Дефинираните постановки и приетите допускания при изследването са основателни, а получените резултати и изводите са

правилни. Приложените *статистически методи* са подбрани удачно съобразно търсените зависимости. Всичко това гарантира надеждност на резултатите от собственото проучване и коректно извеждане на изводи от научната разработка, което е отличен атестат за изследователските възможности на Петя Стоевска.

В дисертационния труд ясно са определени са *обектът, предметът*, изведена е целта, заложи са три хипотези, формулирани са основните задачи на дисертацията. *Целта* на настоящия труд е ясно и точно дефинирана въз основа на задълбочения преглед на литературата и идентифицираните в литературния обзор нерешени проблеми. Поставени са пет *основни задачи*, насочени към постигане на основната цел – очертаване на тенденциите и възможностите за социално включване на лицата с трайно намалена работоспособност чрез трудова заетост. Те са логически последователни и обхващат в пълнота поставения проблем. *Работните хипотези* са ясно формулирани и са в съответствие на поставените задачи. В същата глава са представени и обсъдени *резултатите от емпиричните изследвания* на мнението на три групи респонденти за нагласата на хората с увреждания да се интегрират в социума чрез трудова заетост.

В края на дисертацията са изложени *изводите*, посочени са *приносите и препоръките* на автора на научната разработка. *Използваните съвременни източници* илюстрират много добра литературна осведоменост и актуална информираност на автора. Значителна част от цитираната литература е от последните 5 години.

8. Резултати от собственото проучване

Анализът на резултатите от емпиричното изследване на нагласите за социално включване на лица с намалена работоспособност чрез трудова заетост, установява че няма пряка зависимост между здравословното състояние на хората с увреждане и техния образователен и трудов потенциал. Преобладаващата част от респондентите заявяват готовност да се включат в пазара на труда. Въпреки че водещият мотив за повечето от тях е финансовият, за значителен процент от анкетираните са важни възможностите за професионална реализация, за преодоляване на социалната изолация, готовността за квалификация и преквалификация с цел адаптиране към нарастващите изисквания от страна на пазара на труда. Демотивиращи фактори са недоверието на работодателите в трудовия капацитет на лицата с увреждания и съпротивата на някои от тях срещу санкциите при отказ от тяхното наемане. Данните от допитването сочат, че дебатите за осигуряване на подходящи работни позиции, достъпността и адаптирането на работната среда трябва да продължат, както на правителствено и експертно ниво, така и със самите заинтересовани лица. Резултатите от анкетното проучване потвърждават хипотезата, че координираните усилия на административни и образователни институции, правителствени и неправителствени организации и медиите допринасят за позитивна промяна в обществените нагласи за подкрепа на трудовата интеграция на хората с увреждания чрез адаптирана трудова заетост. Установява се, че правителствените политики, насочени към социалното включване на лицата с увреждане, вкл. чрез участието им на трудовия пазар, се нуждаят от активно популяризиране не само сред широката общественост, но сред самите лица с увреждания.

Резултатите от анкетата с работодателите потвърждават хипотезата, че преобладаващата част от тях изразяват готовност да наемат лица с увреждания чрез осигуряване на работни места, съобразени със спецификата на тяхното функционално и здравословно състояние. От друга страна обаче участниците в анкетирането декларират, че от хората в неравностойно

положение бизнесът очаква образование, подходящо за предлаганата длъжност, мотивация за труд и професионално развитие, дисциплина на работното място и способност да се адаптират към микроклимата на фирмата. Заявявайки готовност да съдействат за тяхната трудова интеграция, анкетираните възприемат достъпа до пазара на труда на хората с увреждания като партньорство между тях, държавните институции и самите хора в неравностойно положение.

Представените резултати от собственото проучване на Петя Стоевска и тяхното обсъждане са изчерпателно представени и структурирани според поставените задачи. Прецизността на планирането и вещината на изпълнение на задачите са доказателство за значителния теоретичен и практически опит на докторантката в областта на социалните, стопанските и правните науки.

9. Изводи на дисертационния труд

Изводите са ясно формулирани, следват поставените изследователски задачи и логически произтичат от получените резултати. Прави впечатление заявената готовност на респондентите да бъдат част от всички сектори на отворения пазар на труда. Водени от желанието да преодолеят социалната изолация те търсят възможности за професионална реализация, вкл. чрез квалификация и преквалификация. В тази връзка от практическо значение са изводите, свързани с готовността на представителите на работодателите да съдействат на процесите на демаргинализация на хората с увреждания чрез осигуряване на работни места, съобразени с тяхното образование и спецификата на тяхното увреждане.

10. Приноси на дисертационния труд

Трудът има значителни приноси, които обогатяват и осъвременяват съществуващите познания по този малко изследван у нас проблем – проблемите на хората с инвалидност и тяхното социално включване. Дисертационният труд е с теоретико-методологични и практико-приложни приноси, значими за теорията и практиката. Трудът е написан на висок научен стил, с прецизност в изложението и интерпретацията, демонстрирана в хода на цялата разработка. Резултатите от дисертационния труд могат да бъдат използвани от Държавните и регионални институции, представителите на широката общественост и работодателите за създаване на благоприятни условия за социално включване на хората с трайни увреждания в трудовия процес. Крайните резултати са свързани с осигуряване на дължимата от държавата и обществото грижа към гражданите, нуждаещи се от реализация на техния трудов и интелектуален потенциал и преодоляване на стигматизацията и изолацията на лицата от тази уязвима група.

11. Оценка на автореферата

Авторефератът е изготвен според изискванията и в синтезиран вид отразява напълно съдържанието на дисертационния труд. Развита е в обем от 52 страници, много добре онагледен с високоинформативни фигури и таблици. Към него е добавен и списък с четири публикации, свързани с темата на дисертационния труд.

12. Публикации по темата на дисертационния труд

По темата на дисертацията Петя Стоевска е представила четири пълнотекстови публикации, чиято тематика е изцяло в полето на разглеждания в дисертационния труд проблем. Една от статиите е разработена през 2018 г. в широк авторски колектив, включващ научния

ръководител като първи автор, а останалите три (публикувани през 2020 г) - са самостоятелни.

13. Критични бележки и препоръки

Критични бележки относно изпълнението на целта посредством решените задачи и доказването на хипотезата нямам. Необходимо е докторантката да представи резултатите от дисертационния труд в списания, реферирани и индексирани в световна база данни, както и систематизирането им в монографичен труд с оглед тяхното популяризиране.

Заклучение

Представеният дисертационен труд е на актуална и значима тема, изпълнен прецизно и на високо методично ниво, оригинален, предоставя нови знания, включва собствен научно-изследователски опит и значими теоретико-методологични и практико-приложни приноси. Дисертацията напълно покрива изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (2018), Правилника за приложението му и Правилника за развитие на академичния състав на Тракийски университет-Стара Загора.

Оценката на всички достойнства на дисертационния труд ми дават основание да гласувам положително за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“ на Петя Николаева Стоевска в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.4. Социални дейности, по докторска програма „Организация и управление извън сферата на материалното производство (социа

12.02.2023 г.
гр. Варна

Рецензент:
(проф. д-р Параскева Манчева, д.м.н.)

REVIEW

by **Prof. Dr. Paraskeva Mancheva Draganova, MD, PhD, DSc**
Medical University “Prof. Dr. Paraskev Stoyanov” - Varna

of the dissertation work of Petya Nikolaeva Stoevska in the field of higher education 3. Social, Economic and Legal Sciences, professional field 3.4. Social Activities, doctoral degree program “Organisation and Management Outside the Sphere of Material Production (Social Activities)” on the topic “Social Inclusion of Persons with Permanently Reduced Work Capacity Through Employment”.

1. General presentation of the procedure

In accordance with Order № 4085/14.12.2022 of the Rector of Trakia University - Stara Zagora, I have been appointed as a member of the Scientific jury to prepare a Review, regarding a scientific work in the doctoral degree program “Organisation and Management Outside the Sphere of Material Production (Social Activities)”. The set of materials on print/electronic medium, which I received within the given time limit, complies with the requirements for the procedure of acquiring Educational and Scientific Degree “Doctor”, according to the Regulations of Trakia University - Start Zagora. During my elaborate familiarisation with the materials I did not establish any violations of the procedure for awarding Educational and Scientific Degree “Doctor”.

2. Brief information on the career development of the doctoral student

Petya Nikolaeva Stoevska was born on April 13th, 1983 in Stara Zagora, where she completed her secondary education at “Maxim Gorky” Language School (English and Russian). She acquired her Master’s Degree in Law at Burgas Free University (Faculty of Legal Studies) in 2010. Her career path began at DSK Bank - Stara Zagora as an intern for the Legal and Credit Departments. She has consistently gained legal experience in various institutions, such as the Ministry of Finances, NRA - Sofia, Causa Legis - Sofia, Arbitrum Consulting, etc. In 2015 she started working as a legal consultant at the Ministry of Interior - Sofia, Economic Activity and Property Management Directorate. At present she is a lawyer at the Sofia Bar Association.

Petya Stoevska was enrolled in an extramural doctorate in 2017 in the field of higher education 3. Social, Economic and Legal Sciences, professional field 3.4. Social Activities, doctoral degree program “Organisation and Management Outside the Sphere of Material Production (Social Activities)”, Order №414/01.03.2017 of the Rector of Trakia University - Start Zagora. In the following years she has consistently performed all activities, provided in the individual study plan, successfully passed all exams and received authorisation for dissertation defence in December 2022.

The commitment to the topic of social inclusion of persons with permanently reduced work capacity through employment becomes evident in the scientific research of the doctoral student. In the last four years she has presented results from her research at the 5th International Multidisciplinary Scientific Conference on Social Sciences (2018), the 7th International Scientific Conference on Social Sciences ISCSS (2020) and has published in Trakia Journal of Sciences (2020).

Petya Nikolaeva Stoevska is a member of Sofia Bar Association. She speaks fluent English and Russian.

3. Relevance and significance of the dissertation work

The dissertation studies a relevant and significant problem in our country, related to the possibilities for social inclusion of persons with recognised disability through employment. The topic is undeniably both relevant and dissertationable, as well as substantiated by the doctoral student through the research's goals and objectives. The work is unique in its area and has made significant contributions to cognitive theory and practice and fills a void in this sphere of scientific knowledge and practice.

4. Structure of the dissertation work, literature review, presentation of research results

The dissertation work is presented in 188 pages in total. Its structure is logically constructed, balanced in three chapters and includes: introduction, literature review (1st and 2nd chapter), empirical research design (3rd chapter): purpose, tasks, hypotheses, object, subject, material, research methods and results. The main conclusions are drawn, the contributions and recommendations are formulated. The questionnaire cards, implemented in the study, are presented in two applications. The scientific development and its results are illustrated in 14 tables and 43 figures. The bibliography includes 203 sources, 152 of which in the Cyrillic and 51 in the Latin alphabet. The *introduction* presents current statistical data on the risks of poverty and social inclusion of permanently disabled people. *The literature review* is purposeful, thorough and well structured. The extensive and relevant awareness of the doctoral student have been demonstrated, as well as her ability to critically assess, summarise, systematise, thoroughly analyse and comparatively interpret scientific literature and legal acts in the scientific field. The dissertation development studies the possibilities for social inclusion of persons with permanently reduced work capacity through employment in the context of current changes in national regulations, concerning the disabled, the socio-economic situation in the European community and the impact of the COVID-19 pandemic on the labour market. The first chapter examines the methodological framework of the studied problem and the role of medical expertise of work capacity as a mechanism for differentiation of persons from this contingent. The second chapter presents the international, European and national legal frameworks for the social inclusion of disabled persons, incl. through participation in the labour market. A synthesised overview of good European and national practices for employment opportunities for persons with functional deficits has been made.

Based on the literature review the third chapter reasonably suggests a *design for the scientific research*. The methodology is adequately selected, according to the tasks. The methods include an analysis of normative acts, strategic documents and other relevant sources. The study implements a specially developed questionnaire method. The defined production and the accepted assumptions are reasonable, and the obtained results and conclusions are correct. The applied *statistical methods* are appropriately selected, according to the sought after relations. All this guarantees the reliability of the research results and the precise drawing of conclusions, which is an excellent attestation of Petya Stoevska's research capabilities.

The dissertation work clearly defines the *object*, *subject* and aim, proposes three hypotheses and formulates the main tasks of the dissertation. *The purpose* of the presented work is clearly and precisely defined, based on the in-depth review of the literature and its identified unsolved problems. The five *main tasks* aim towards the achievement of the main goal - defining the tendencies and possibilities for the social inclusion of persons with permanently reduced work capacity through employment. They are logically consistent and fully encompass the essence of the problem. *The working hypotheses* are clearly formulated and in accordance with the tasks. The

same chapter presents and discusses the results from the empirical studies on the opinion of three respondent groups about people's willingness to return to society through employment.

The end of the dissertation displays the *conclusions* and indicates the author's *contributions and recommendations*. *The applied modern sources* illustrate the author's very good literary awareness and relevant knowledge. A significant part of the cited literature has been published in the last 5 years.

5. Research results

The analysis of the results from the empirical study on the social inclusion of persons with permanently reduced work capacity through employment established no direct relation between the health status of disabled people and their educational and work potential. The majority of the respondents state willingness to join the labour market. Although the leading motive for most of them is financial, a great percentage of the respondents find the opportunities for professional realisation, overcoming social isolation, readiness for qualification and requalification, in order to adapt to the growing demands of the labour market, important. Demotivating factors are the employers' lack of confidence in the work capacity of disabled persons and their resistance to the sanctions for refusing to hire them. The data from the survey indicate that the debates on the provision of suitable work positions, the accessibility and adaptation of the working environment must continue. The results from the questionnaire confirm the hypothesis that the coordinated efforts of administrative and educational institutions, governmental and non-governmental organisations and the media contribute to a positive change in the public support for integration of people with disabilities on the labour market. It is established that governmental policies, aimed at the social inclusion of persons with disabilities, incl. through their participation in the labour market, need active promotion not only among the general public, but among the disabled themselves.

The results of the questionnaire among the employers confirm the hypothesis that the majority of them express their willingness to hire persons with disabilities by providing jobs, tailored to the specifics of their functional and health status. On the other hand, however, the participants in the survey declare that business expects from people in a disadvantaged position an education, suitable for the position, motivation for professional development, discipline at the workplace and the ability to adapt to the microclimate of the company. Declaring willingness to assist in their labor integration, the respondents perceive the access to the labor market of disabled people as a partnership between them, state institutions and the disadvantaged people themselves.

The presented research results and their discussion are comprehensively presented and structured according to the tasks. The precision of the planning and the adept execution of the tasks are proof of the considerable theoretical and practical experience of the doctoral student in the field of social, economic and legal sciences.

6. Conclusions of the dissertation work

The conclusions are clearly formulated, follow the research tasks and logically derive from the obtained results. The stated willingness of the respondents to be part of all sectors of the labour market is striking. Driven by the desire to overcome social isolation, they look for opportunities for professional realisation, incl. through qualification and requalification. In this regard, the conclusions, related to the willingness of the employers' representatives to assist the processes of demarginalisation of the disabled by providing jobs that are tailored to their education and the specifics of their disability, are of practical importance.

7. Contributions of the dissertation work

The dissertation work provides significant contributions that enrich and modernise existing knowledge on this not so researched topic in our country - the problems of disabled people and their social inclusion. The dissertation work has made significant contributions to cognitive theory and practice. It is written in a scientific style, with precision in the exposition and interpretation, demonstrated throughout the work. The results of the dissertation work can be used by governmental and regional institutions, representatives of the general public and employers to create favourable conditions for the social inclusion of people with permanent disabilities in the labour process. The final results are related to ensuring the care, owed by the government and society, to citizens in need after realising their work and intellectual potential, as well as overcoming the stigmatisation and isolation of persons from this vulnerable group.

8. Assessment of the abstract

The abstract is prepared, according to the requirements and fully reflects the contents of the dissertation work. It is developed in 52 pages with highly informative figures and tables. The abstract also includes a list of four publications, related to the topic of the dissertation.

9. Publications on the dissertation work's topic

Petya Stoevska presents four full-text publications on the topic of the dissertation, the subject of which is entirely in the field of the problem, considered in the dissertation work. One of the articles was developed in 2018 in an author collective, including the scientific supervisor as the first author. The remaining three publications (published in 2020) are independent.

10. Critical notes and recommendations

I do not have any critical notes regarding the fulfilment of the goal through the solved tasks and the proved hypothesis. It is necessary for the doctoral student to present the results of the dissertation work in journals, referenced and indexed in a global database, as well as their systematisation in a monographic work in view of their popularisation.

Conclusion

The topic of the dissertation work is relevant and significant, executed meticulously. The work itself is original, provides new knowledge, includes the doctoral student's research experience and significant theoretical, methodological and practical contributions. The dissertation fully meets the requirements of the Law For The Development Of Academic Staff In The Republic Of Bulgaria (2018), the Regulations for its Application and the Rules for the Development of the Academic Staff at Trakia University - Stara Zagora.

The assessment of all the merits of the dissertation work gives me reason to vote positively for the awarding of Educational and Scientific Degree "Doctor" to Petya Nikolaeva Stoevska in the field of higher education 3. Social, Economic and Legal Sciences, professional field 3.4. Social Activities, doctoral degree program „Organisation and Management of Material Production (Social Activities)“.

12.02.2023
Varna.

Reviewer:
(Prof. Dr. Paraskeva Mancheva, MD, PhD, DSc)